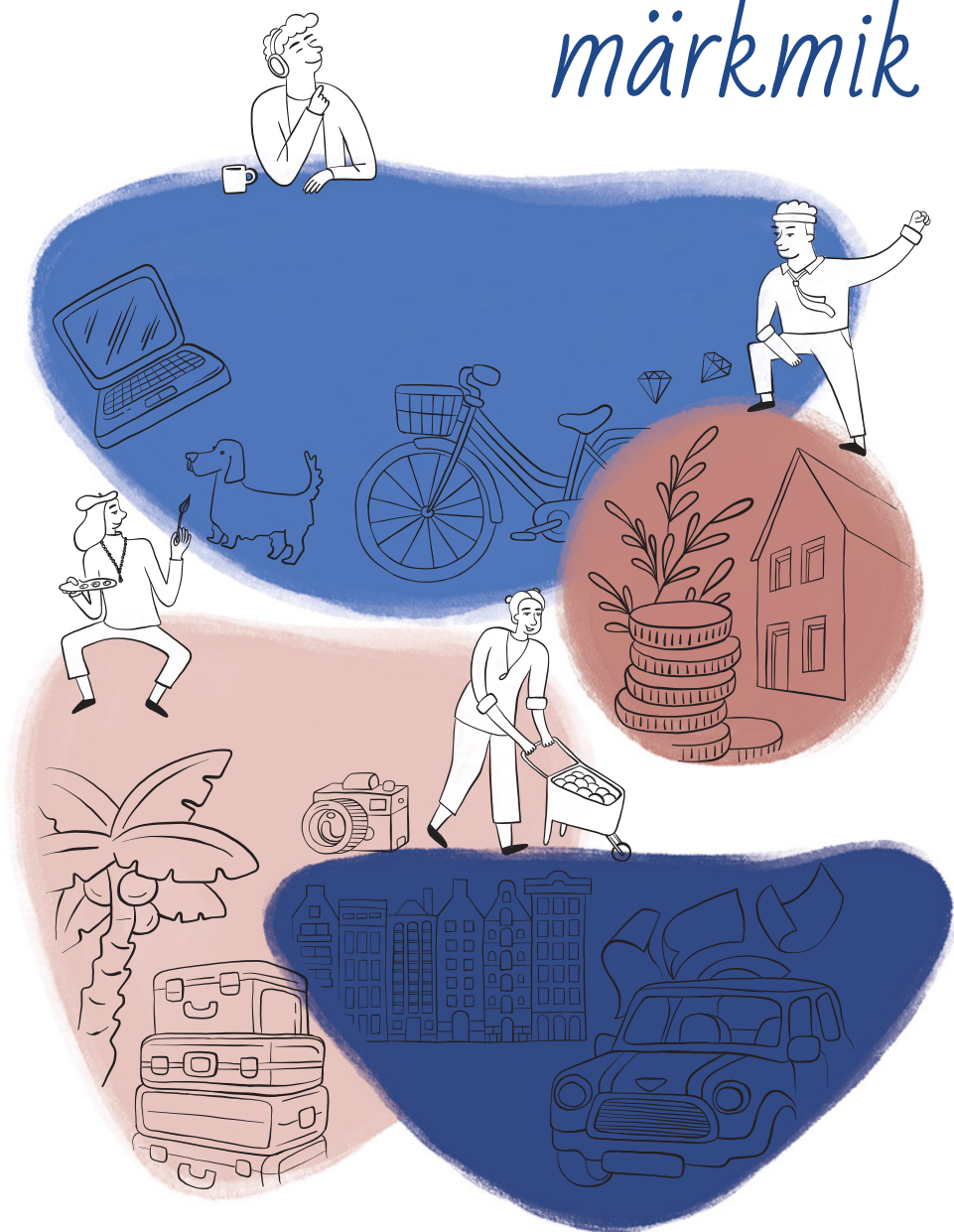
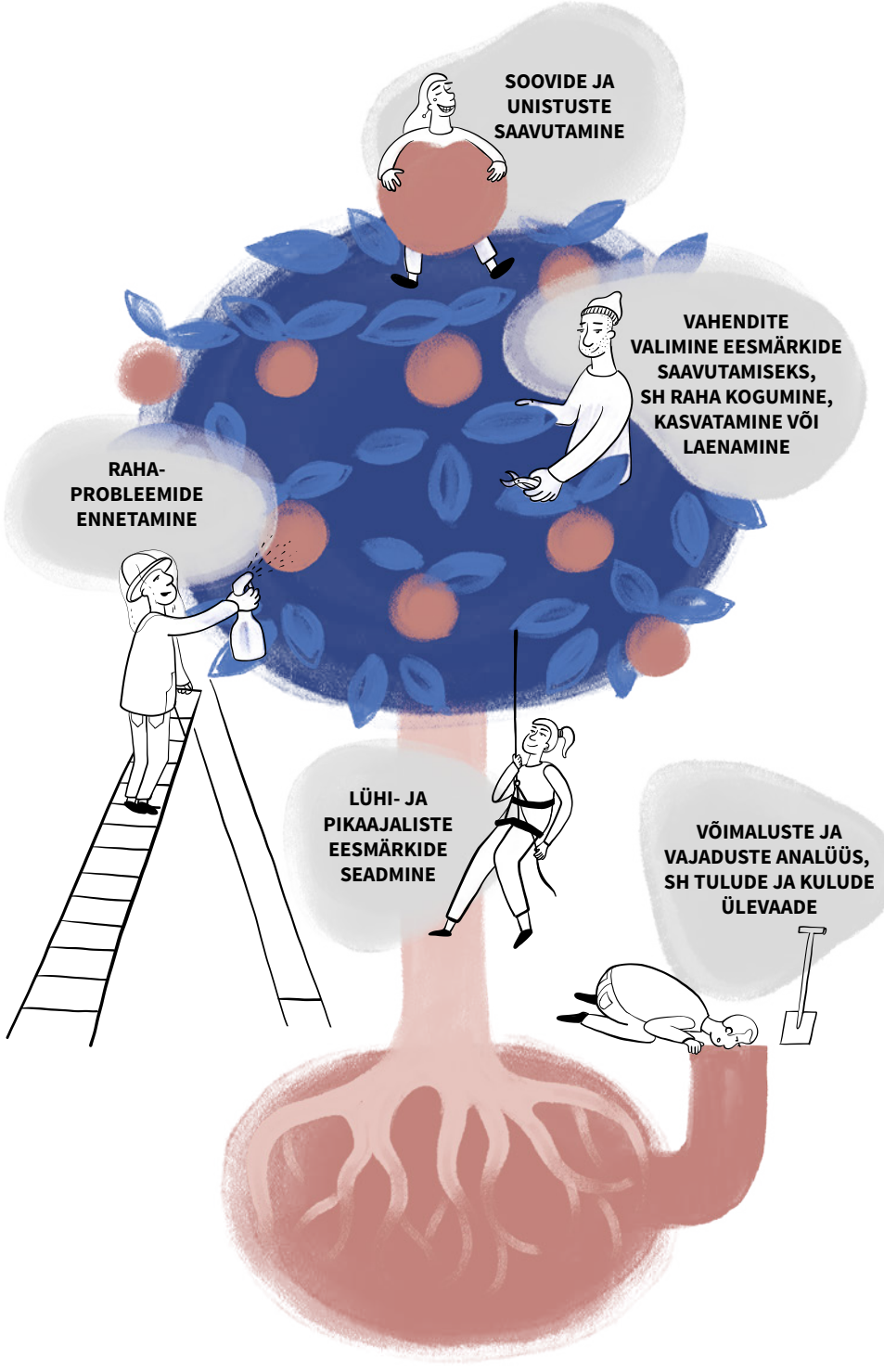

Rahaasjade *märkmik*

**SOOVIDE JA
UNISTUSTE
SAAVUTAMINE**

**VAHENDITE
VALIMINE EESMÄRKIDE
SAAVUTAMISEKS,
SH RAHA KOGUMINE,
KASVATAMINE VÕI
LAENAMINE**

**RAHA-
PROBLEEMIDE
ENNETAMINE**

**LÜHI- JA
PIKAAJALISTE
EESMÄRKIDE
SEADMINE**

**VÕIMALUSTE JA
VAJADUSTE ANALÜÜS,
SH TULUDE JA KULUDE
ÜLEVAADE**

Kolm müüti raha kohta

„Ma ei saa rahaasju planeerida, sest sissetulek on liiga väike“

Vastupidi! Mida vähem raha, seda olulisem on igat senti arukalt kasutada.

„Rahaasjade korraldamine on liiga keeruline“

Sugugi mitte. Oma soovidele ja vajadustele mõtlemine ei ole keeruline nagu matemaatika ülesanne.

„Rahaasjus pole kuskilt objektiivset infot leida“

On ikka, näiteks minuraha.ee pakub erapooletut infot. Raamatupoodide kodulehtedelt saad tasuta alla laadida e-raamatu „Finantsaabis. Rahaasjade korraldamise käsiraamat“. Samuti võid rääkida võlanõustajaga, nad annavad meelsasti nõu ka probleemide ennetamiseks, mitte üksnes võlgnikele!

Milleks rahaasju planeerida?

1. Oma tuludest ja kuludest täpse ülevaate saamiseks.
2. Enda ja pere liikmete soovide ja vajaduste läbi mõtlemiseks.
3. Rahaliste probleemide ennetamiseks.
4. Heaolu parandamiseks – see tähendab võimaluste leidmist soovitud elustiili saavutamiseks.

MÕTTEKOHT:

Mida sinu jaoks tähendab rahaline heaolu?

Kas teadsid, et rahaline heaolu on tugevalt seotud vaimse tervise ja üldise heaoluga?

See tähendab, et need, kes oma rahalise heaolu parandamisega teadlikult tegelevad, on oma eluga rohkem rahul.

Millest alustada?

1. Tee eelarve ja pane sinna kirja oma tulud ja kulud, sh iga pisikulu!

NIPP! Lihtsa eelarve vormi leiad siitsamast märkmikust, jättime siia tühje lehekülgi, et saaksid iga kuu oma tulused ja kulusid üles märkida. Kui eelistad digitaalseid lahendusi, leiad samaks otstarbeks mitmeid äppe ja veebikalkulaatoreid.

2. Korralda pere rahaasjade koosolek!

NIPP! Pane lauale midagi maitsvat ja lepi kokku, et üksteise soove te ei kritiseeri. Oluline on ausalt ja avatult pere rahaasjad läbi arutada.

3. Leppige kokku, millised on teie eesmärgid sel kuul, selleks aastaks ja kuidas võiksite viie aasta pärast elada.

NIPP! Märkmikust leiad abivahendi eesmärkide läbi mõtlemiseks.

4. Otsige koos viise kulude vähendamiseks, raha kõrvale panemiseks ja tulude suurendamiseks.

NIPP! Pange internetiotsingusse „säästmisnupid“. Küsige julgelt nõu ka pangatöötajatelt ja võlanõustajatelt. Viimaste kontaktid leiad märkmiku lõpust.

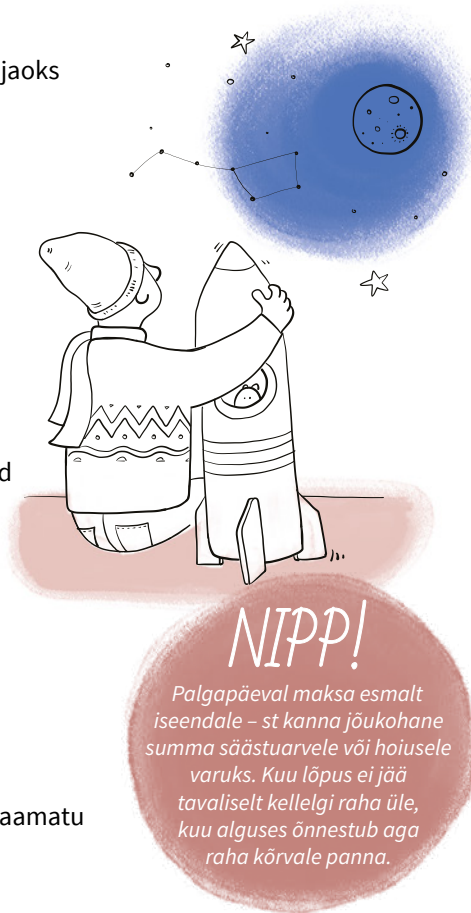
5. Vaadake regulaarselt üle, kuidas teil on eesmärkide suunas liikumine õnnestunud ja tehke vajadusel oma plaanidesse korrektiive. Ärge andke alla, vaid kohandage plaane.

Minu eesmärk

Milline eesmärk võiks olla sinule lähima paari kuu jooksul oluline? Tee selle juurde ristike ja täida lüngad.

- ☐ Kogun jaoks
..... päevaks €.
- ☐ Panen iga kuu kõrvale€.
- ☐ Suurendan igakuiseid sissetulekuid
..... € võrra.
- ☐ Vabanen võlgadest
..... päevaks
- ☐ Saan ülevaate kõigist oma kohustustest
ja kasutatavatest teenustest.
Selleks vaatan oma lepingute tingimused
..... üle.
..... päevaks
- ☐ Arutan oma pere rahaasjad
..... läbi.
..... päevaks
- ☐ Uurin võimalusi raha kogumiseks
ja kasvatamiseks, otsin selleks
infot
..... päevaks
- ☐ Loen läbi ühe rahaasjade korraldamise raamatu
või blogi
..... päevaks

Targalt valitud eesmärk on konkreetne, mõõdetav, isiklikult oluline, saavutatav ja kindla tähtajaga.

Minu tegevuskava eesmärgi saavutamiseks:

TÄNA

JÄRGMISEL NÄDALAL

KUU AJA JOOKSUL

TÄHTAJAKS

**Räägi oma lubadusest sinu jaoks olulistele inimestele!
Nad saavad julgustada sind eesmärgi suunas liikumisel
ja teistele antud lubadusest on raskem kõrvale hiilida,
kui ootamatud kulud või ajapuudus ahvatlevad sind
plaanile käega lööma.**

Minu kuueelarve

SISSETULEKUD

KODU

LAENUD JA KINDLUSTUSED

SÖÖK

HARIDUS JA VABA AEG

TRANSPORT

RIIDED JA VÄLIMUS

LAPSED JA PEREKOND

MUUD KULUD

SÄÄSTMINE

JÄÄK

Milline võiks olla sinu eesmärk järgmiseks 12 kuuks?

.....

.....

.....

.....

.....

1. Mõtle läbi selle eesmärgi hind ja jaga 12ga.

2. Vaata oma eelarvet ja leia, mille arvelt iga kuu see summa kõrvale õnnestuks panna. Või on sul võimalik lisaraha teenida?

3. Uuri, kas mõnest äpist või pangateenusest võiks eesmärgi suunas liikumisel kasu olla?

Kuidas tahaksid elada 5 aasta pärast?

Võlg on võõra oma?

Kui eesmärgi saavutamiseks säästudest ei piisa, aga üht või teist kulutust on kindlasti vaja teha, siis on üks võimalus laenu võtmine.

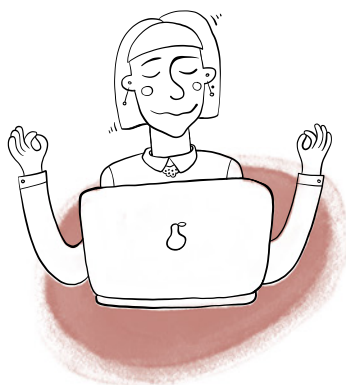
Laene on palju ja erinevaid, alates poodide kliendikaartidest ja järelmaksudest, lõpetades autoliisingu ja kodulaenuga.

Kindlasti kehtib siin vanasõna: üheksa korda mõõda, üks kord lõika. Mõtle hoolega läbi, kas intresside ja muude tasude võrra kallimaks muutuv ost ikka tasub ära.

Kui jah, siis võrdle mitme laenuandja tingimusi enne valiku tegemist.

Mõtle enne laenu võtmist:

- Kas ostetavat asja või teenust on ikka vaja?
- Kas ostu on võimalik edasi lükata?
- Kas ostuks saaks kasutada hoopis sääste?
- Kas saaks ostu edasi lükata ja raha koguda?
- Kas ostu kasutamise aeg on pikem kui laenu tagasimaksmise aeg?
- Mis saab, kui mu sissetulekud kahanevad või kaovad?

Kui laenu võtmine näib siiski arukas, mõtle ja uuri järele:

- Kui suurt summat vajad?
- Kui pika perioodi jooksul jõuad selle koos intressidega tagasi maksta?
- Millised laenuliigid on neil tingimustel võimalikud? (nt krediitkaardiga tasumine, järelmaks, tarbimislaen)
- Kui suur on intress? Kas seda arvutatakse laenujäägilt või laenusummalt?
- Kui suur on lepingutasu ja milliseid tasusid või muid kulusid pead lisaks maksta?
- Kas laenu saamiseks on vaja tagatist või käendajat?

OLULINE TEADA!

Käendamine ei tähenda lihtsalt soovitusi, et jah, mu sõbrale võib laenu anda küll. See tähendab sullegi vastutust laenu tagasimaksmise eest! Kui sõber ise pangale või muule laenuandjale raha õigeks ajaks tagasi ei maksa, pead seda tegema sina. Seepärast loe hoolikalt käendamise tingimused läbi ja mõtle, kas sulle oleks vajadusel jõukohane sõbra eest laenu tagasi maksta hakata.

Mis asi on tarbijakrediidi kulukuse määr?

Lihtsalt öeldes tähendab see, kui palju laen sulle aastas kokku maksta läheb. Lisaks intressidele sisaldab see ka muid laenuga seotud tasusid. Laenukulu näidatakse protsendina – mida väiksem protsent, seda odavam on laen. Selle sisse ei arvestata viiviseid ja muid kulusid, mis lisanduvad siis, kui sa õigel ajal tagasimakseid ei tee.

Kui on raske oma rahaasju korda saada

Probleemide korral on reegel number üks kohe tegutsema hakata! On inimlik loota, et asjad lahenevad kuidagi iseenesest. Paraku aga nii üldjuhul ei lähe ja viivitamine läheb sõna otseses mõttes kalliks maksma.

1. Kui su sissetulekud ei võimalda kõiki hädavajalikke kulusid katta, siis võta esimese asjana ette oma rahaasjade detailne analüüs. Vaata üle kõik igakuised kulud ja teenuselepingud.

- kas saaksid mõnda kulu kasvõi ajutiselt vähendada?
- kas saaksid midagi ära müüa, millest saadud tulu kataks osagi puudujäävast summast?
- kas saaksid lisatööd teha?

2. Kui sa ei saa laenu õigeaegselt tagasi maksta, võta kohe ühendust laenuandjaga ja uuri, millistel tingimustel saaksid maksepuhkust või tagasimakstavat summat pikema aja peale jaotada. Need muutused toovad kaasa lisakulusid, aga kui sul säästudest ja tuludest ei piisa, võib see probleemi leevendada.

3. Ära võta uut laenu eelmise laenu tagasi maksmiseks. Nii on oht probleemi lahendamise asemel hoopis võlarattasse sattuda ja palju suuremate kaotusteni jõuda.

4. Küsi nõu võlanõustajalt. Mida varem rahaliste raskuste lahendamisega tegelema hakkad, seda väiksemaks probleem jääb! Võlanõustajad tegutsevad peaaegu igas maakonnas.

5. Räägi oma lähedastega! Rahaasjadest rääkimine on ebamugav, eriti raskel ajal. Kogu stressi üksinda kandmine võib aga tõsiselt kahjustada sinu vaimset tervist ja heaolu.

EUROOPA TARBIJAKREDIIDI STANDARDINFO TEABELEHT

LÜHENDATUD NÄIDIS KOOS SELGITUSTEGA

1. KREDIIDIANDNA NIMI JA KONTAKTANDMED

Krediidiandja	Laenuandja OÜ
Aadress	Tamme 12, Tallinn 12154
E-post	laenuandja@laenuandja.ee

Summa, mille laenuks saad

2. KREDIIDITOOTE KIRJELDUS

Krediidi liik	Tarbimislaen
Kasutusse võetav krediidisumma või krediidi ülempiir	200 eurot

Siia kirjutab krediidiandja, millise aja jooksul Saad krediidisumma enda kasutusse.

Krediidi kasutusse võtmise tingimused <i>Krediidi kättesaamise viis ja aeg.</i>	Krediidiandja kannab krediidisumma tarbija pangakontole 3 päeva möödudes peale lepingu allkirjastamist
--	--

Tarbijakrediidilepingu kestus	6 kuud
-------------------------------	--------

Tagasimaksed ja vajaduse korral erineva intressimääraga laenujääkide puhul see, milliste tarbijakrediidilepingust tulenevate maksete katteks tagasimakset arvestatakse	Tasumisele kuulub: - vastavalt maksegraafikule krediidi põhiosa tagasimaksed ja intressist koosnev makse; - kokku 6 järjestikust makset. Intress ja/või tasud makstakse järgmiselt: - arvestatud intress kuulub tasumisele igakuiselt põhiosa tagasimaksmise tähtpäeval.
--	--

Intress näitab, kui palju laenuandjale laenu kasutamise eest maksad. Selles ei sisaldu lepingutasu jm kulud.

3. KREDIIDIGA SEOTUD KULUD

Intressimäär aastas või vajaduse korral erinevad tarbijakrediidilepingus kohaldatavad intressimäärad	Fikseeritud intress 19% aastas
--	--------------------------------

Krediidi kulukuse määr näitab laenu kogukulu, selles sisalduvad lepingutasu jm kulud.

Krediidi kulukuse määr <i>Krediidi kogukulu, mis on väljendatud aastase protsendimäärana krediidisummast või krediidi ülempiirist. Krediidi kulukuse määra abil saab võrrelda erinevaid pakumisi.</i>	Krediidi kulukuse määr on 20,30% aastas järgmistel tingimustel: - krediidisumma 200 eurot - intress 19% aastas - laenuperiood 6 kuud - lepingutasu 7 eurot
--	--

Võrdle erinevaid pakumisi ja pane tähele, et mida väiksem on krediidi kulukuse määr, seda odavam on laen.

Kas krediidi saamiseks või krediidi saamiseks pakutavatel tingimustel on kohustuslik - sõlmida kindlustusleping või - muu kõrvalleping <i>Kui kõrvallepinguga seotud kulud ei ole krediidiandjale teada, ei sisaldu need krediidi kulukuse määras.</i>	Ei Ei
--	----------

Tarbijakrediidileping on tühine, kui tarbija poolt tasumisele kuuluva krediidi kulukuse määr aastas ületab krediidi andmise ajal Eesti Panga viimati avaldatud viimase kuue kuu keskmist krediidiasutustelt eraisikutele antud tarbimislaenude kulukuse määra enam kui kolm korda. Statistika leiad Eesti Panga veebilehelt.

3.1 KAASNEVAD KULUD

Muud tarbijakrediidilepingust tulenevad tasud	Lepingutasu 7 eurot
Tarbijakrediidilepingust tulenevate tasude muutmise tingimused	Krediidiandjal on õigus hinnakirjas toodud tasusid muuta, teatades muudatusest vähemalt 2 kuud ette.
Maksetega hiline misega kaasnevad kulud <i>Maksete tasumata jätmisel võivad olla tõsised tagajärjed (nt sundmüük) ning see võib raskendada krediidi saamist.</i>	Maksetega hiline misega kaasneb krediidiandja õigus: • Nõuda viivist 19% aastas • Nõuda sissenõudmiskulude hüvitamist iga sissenõutavaks muutunud kohustuse kohta: 1. Lepingu kehtivusaajal vaid ühe meeldetuletuskirja eest summas kuni 5 eurot. Krediidiandjal on õigus hüvitist nõuda ainult juhul, kui ta on saatnud tarbijale enne vähemalt ühe tasuta meeldetuletuse. 2. Pärast lepingu lõppemist 30–50 eurot, sõltuvalt välisalsdaja nõudest.

Siit näed, millised kulud võivad kaasneda, kui sa maksete tasumisega hilined.

Viivis on hüvitis, mida krediidiandja saab nõuda, kui oled maksete tasumisega hiljaks jäänud.

Sissenõudmiskulud on näiteks kulud, mis tekivad võlgnikuga ühenduse saamiseks (helistamiseks, meeldetuletuskirjade saatmiseks jne).

4. MUUD OLULISED ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

Taganemisõigus <i>Tarbi ja võib tarbijakrediidilepingust taganeda 14 päeva jooksul.</i>	Jah
Krediidi ennetähtaegne tagastamine <i>Teil on igal ajal õigus krediidi osaliseks või täielikuks ennetähtaegseks tagastamiseks.</i>	Jah
Krediidi ennetähtaegsel tagastamisel on krediidiandjal õigus saada hüvitist	Jah. Hüvitise suurus ei või ületada 1% ennetähtaegselt tagasimakstud krediidi summast, kui krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise ja tarbijakrediidilepingu kokkulepitud tarbijakrediidilepingu lõppemise vaheline periood on pikem kui üks aasta, ja 0,5% ennetähtaegselt tagasimakstud krediidi summast, kui see periood ei ületa üht aastat.
Päringud andmekogudest <i>Krediidiandja peab Teile andma viivitamatult ja tasuta teavet andmekogus tehtud päringu tulemustest, kui päringu tulemusena otsustatakse Teile krediiti mitte anda. Andmekogudest saadud teavet ei edastata, kui sellise teabe edastamine on keelatud õigusaktidega või on vastuolus avaliku korra või julgeoleku eesmärkidega.</i>	Jah
Õigus saada tarbijakrediidilepingu projekti koopia <i>Teil on õigus saada nõudmise korral tasuta tarbijakrediidilepingu projekti koopia. Seda õigust ei ole, kui krediidiandja ei soovi taotluse saamise ajal lepingueel-seid läbirääkimisi jätkata.</i>	Jah

Kui sa soovid, võid krediidi osaliselt või täielikult ennetähtaegselt tagastada. Sellisel juhul sa ei võlgne krediidi kasutamata jätmise aja eest intressi ja muid kulusid.

Krediidiandjal on krediidi ennetähtaegsel tagastamisel õigus nõuda hüvitist.

Vaata pikemaid selgitusi Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti kodulehel
www.ttja.ee/et/tarbijale/finantsteenused/tarbijakrediit

Lihtsustatud skeem võla kasvamise etappidest

Võlausaldaja (st see, kellele võlgu oled) ei pea raha kättesaamiseks läbi käima kõiki etappe. Näiteks võib lepingu lõpetamisele kohe järgneda hagimenetlus.

ETAPID

1. Arve/Leping

Võlad kohustuse, mille aluseks võib olla näiteks laenu- või järelmaksuleping või teenuseleping (nt mobiiliteenuse eest).

2. Meeldetuletus

Kui arve või osamakse jääb tasumata, saadab võlausaldaja sulle meeldetuletusi ja hoiatusi.

3. Lepingu lõpetamine

Kui sa endiselt ei maksa, lõpetab võlausaldaja lepingu.

4. Inkasso

Võlausaldaja võib nõude loovutada inkassole. Sel juhul lõpeb õigussuhe algse võlausaldajaga ja edasi tuleb suhelda ainult inkassoga, kes on uus võlausaldaja. Inkasso pöördub sinu poole ja veenab sind oma võlga tasuma ja/või maksegraafikut sõlmima.

MILLISED SUMMAD LISANDUVAD?

Arve summa tarbitud teenuse eest või laenu tagasimakse.
Laenu/järelmaksu puhul võib põhiosale lisanduda intress.

Hilinenud maksete puhul hakkab võlausaldaja arvestama viivist. Samuti võivad lisanduda sissenõudekulud meeldetuletuskirjade ja hoiatuste eest.

Lepingu enneaegse lõpetamise puhul võib lisanduda leppetrahv. Laenu- ja järelmaksulepingute puhul muutub korraga sissenõutavaks kogu tasumata laenu jääk.

Lisanduvad sissenõudekulud.
Jätkub ka intressiarvestus.

ETAPID

5. Maksekäsu kiirmenetlus

Sulle esitatakse makseettepanek. Kui sa sellele 15 päeva jooksul ei reageeri (vastuväidet ei esita või võlausaldajaga maksekokkulepet ei otsi), siis tehakse maksekäsk. See on täitedokument, mille saab anda otse kohtutäiturile.

6. Hagimenetlus

Hagimenetlus algab:

- kui sina kui võlgnik esitad makseettepanekule vastuväite ja võlausaldaja annab asja edasi hagimenetlusesse,
- võlausaldaja võib algatada selle ilma maksekäsu kiirmenetlusest.

7. Kohtutäitur/täitemenetlus

Kui võlg on sinult välja mõistetud maksekäsu või kohtuotsusega, siis võib võlausaldaja anda võla sissenõudmiseks kohtutäiturile. Kohtutäitur algatab sel juhul täitemenetluse. Kohtutäituril on õigus arestida sinu pangakonto, vallas- ja kinnisvara, töötasu, töövõimetoetus, palk jne.

MILLISED SUMMAD LISANDUVAD?

Lisandub riigilõiv, mille suurus sõltub võla suurusest. Samuti lisandub menetluskulu.

Lisanduvad kohtukulud ja õiguskaitse (st juristi või advokaadi) kulud. Kaotuse puhul võib sul tekkida kohustus tasuda nii enda kui vastaspoole õiguskaitse kulud.

Lisanduvad täitemenetluse algatamise kulud, täitekulud ja kohtutäituri tasu. Tasude suurus on seadusega reguleeritud.

Kust saad rahaasjus infot?

- tarbijaveeb.minuraha.ee
- e-raamat „Finantsaabits. Rahaasjade korraldamise käsiraamat“
- Jaak Roosaare „Rikkaks saamise õpik“
- taskuhäälingud „Rahatarkuse pooltund“ soundcloud.com/rahatarkus
- blogid, näiteks ellilepik.blogspot.com
kukkur.swedbank.ee/tag/rahatarkus
- Facebooki grupp #Kogumispäevik
- pankade kodulehed
- Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalveameti koduleht www.ttja.ee/et/tarbijale/finantsteenused
- Sotsiaalkindlustusameti koduleht sotsiaalkindlustusamet.ee

Kellelt saad nõu küsida?

- kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajalt
- võlanõustajalt, kontaktid:
evnl.ee/abiotsijale/volanoustajad/
- pangad pakuvad samuti finantsnõustamist, ilma et oleksid kohustatud nendega mõne teenuselepingu sõlmima

Kuula taskuhäälingut "Rahatarkuse pooltund"!

Neis räägitakse aruka
rahakasutamise nippidest,
tarbimislaenude tingimustest
ja võlgade ennetamisest.
Juttu tuleb ka võlgadest
vabanemisest.

Kujundus ja illustatsioonid: disegno

Taskuhäälingute sarja ja märkmiku on loonud MTÜ Rahatarkus koostöös
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti, Eesti Võlanõustajate Liidu ja
Sotsiaalkindlustusametiga.